

elinympäristöön, olisi kai hyvä pysähtyä harkitsemaan, mihin haluamme vaikuttaa, eli mikä on päihdehuollon ennaltaehkäisevän työn kohde.

Vastauksena palautteen loppuosaan totean, että en edusta näkökantaa, jonka mukaan a-klinikoita olisi muutettava psykoterapiakeskuksiksi. Tämä Murron & Österbergin virheellinen tulkinta on ilmeisesti syntynyt siten, että he ovat lukeneet vain artikkelin I osan, joka kieltämättä onkin yksipuolisempi kuin II osa. Murron & Österbergin esille nostama ajatus, että psykoterapia soveltuu huonosti päihdeongelmallisille, on itse asiassa II osan keskeisimpiä johtopäätöksiä. Mikäli he olisivat vaihtuneet lukemaan II osan ennen palautteen kirjoittamista, koko palautetta ei olisi ilmeisesti ollenkaan tarvittu. II osassa totean kohteen teoreettisen erittelyn jälkeen, että riippuvuusproblematiikasta johtuu, että päihdeongelmaiset kestävät huonosti psykoterapiasuhteen intiimisyysvaatimuksia, mikä jälkeen erittelen päihdeongelmaisten hoitosuhteen dynamiikkaa varten otettavien tekijöiden kannalta. Riippuvuusristiriidan käsite näyttää olevan Murrolle & Österbergille melko vieras. Ei riippuvuus sinänsä ole mikään ongelma, ongelmaksi se saattaa tulla eri suojauskeinojen kautta (ääripäin liiallinen tukeutuminen ja itseriittoisuus). Edellä olevasta ei voida tehdä johtopäätöstä, että hoito kokonaisuutena olisi rakennettava ”kapealle psykoterapeuttiselle pohjalle”. Kohteen teoreettinen erittely ja käytännön hoitotyö ovat kaksi eri asiaa: Kohteen teoreettisella erittelyllä hahmotamme käytännön hoitotyötä ohjaavaa strategiaa, jonka tehtävänä on jäsentää hoitoprosessia osavoitteiksi aikaperspektiivillä. Näin päästään kestävimpiin arviointikriteereihin eri menetelmien tehokkuudesta, samalla saamme vihjeitä siitä, minkälaisiin asioihin työntekijän tulee painottaa työskentelyä hoidon eri vaiheissa.

Hoitotoimintaa koskevasta strategiasta en saa selvää Murron & Österbergin palautteesta, jossa käsitellään hoitotoimintaa ja ennaltaehkäisevää työtä ilman näiden eri toimintamuotojen kohteen rajausta tai teoreettista erittelyä.

En tunne yhtään tutkimusta, jossa olisi todettu, että *yleisillä* ryhmätyön menetelmillä olisi *erityistä* vaikutusta nimenomaan päihdeongelmaisten hoidossa. Päinvastoin 60-luvulla muotiin tulleilla non-direktiivisillä tunnetyöskentelyyn pohjautuvilla menetelmillä on todettu olevan hyvin vähän spesifistä vaikutusta, varsinkin hoidon alkuvaiheessa (ks. artikkelin II osa).

AA taas on oirekeskeinen erityismenetelmä, jossa on otettu huomioon alkoholitien erityisproblematiikka. Esim. ryhmäistunnoissa jäsenet kukin vuorollaan jäsentävät elämäntilannettaan ajattelutoi-

minnan tasolla. AA:ta voi tietysti eritellä myös elämäntapanäkökulmasta. Kuitenkin AA on rinnastettavissa lähinnä muille kulutusongelmallisille tarkoitettuihin erityisryhmiin, kuten esim. Painonvartijoihin (liikalihavat) tai Synanoniin (huumeiden käyttäjät). Se, että AA käyttää ryhmässä olevia voimia yhteenkuuluvuuden luomiseksi, ei tee siitä sosiaalisen ryhmätyön menetelmää, jossa liikutaan ”ihmiset yleensä” -tasolla (ks. I osa, s. 339).

Murto & Österberg panevat vastineensa lopussa suuhuni lauseen, joka alkaa näin: ”Jos henkilö vain tarvitsee . . .”. Ykkösosan tarkempi lukeminen olisi osoittanut heille, että kyseessä on O. Kernbergin mielipide. Kernberg painotti ko. haastattelussa, että meidän tulisi kehittää hoitomuotoja, jotka ovat spesialisoituneempia ja sovellettuja tilaan, jota hoidetaan. Samalla hän kritisoi nonspesifistä supportiivista terapiaa (ks. Psykologiuutiset 3/82). Tällä ei pyritä mitätöimään sitä, että ”hyvän ystävän löytäminen on jokaiselle ihmiselle varsin arvokas asia”.

Olen samaa mieltä Murron & Österbergin kanssa siitä, että asiakas on tavoitettava ”siinä, missä hän todellisuudessa on, eikä siinä, missä hänen toivotaan olevan”. Minäkin siteeraan mielelläni Ilkka Halosta, jolta on seuraava lainaus (Vastuumalli päihdeongelmissa. Päihdehuollon täydennyskoulutuksen koulutusmoniste): ”Päihdeongelmien menestyksellisen hoitamisen kannalta on välttämätöntä, että asiakas vähitellen ottaa itselleen enemmän vastuuta, ottaa itsestään vastuun. Mutta: jos työntekijä ei ota huomioon sitä mahdollisesti hyvinkin vaikeaa, patologista elämänhistoriaa, joka monella asiakkaalla on takanaan, ja suhteuta tämän hetken vaatimuksia asiakkaan *todellisiin tämänhetkisiin valmiuksiin*, seurauksena on hoidon epäonnistuminen.”

Kuten artikkelin I osassa totesin, ammatillisen hoitotoiminnan tulee rakentua muunkin kuin pelkän positiivisen ihmiskäsityksen ja erilaisten menetelmien hallinnan varaan. Kun pyrimme terävöittämään psykologista näkökulmaa, tulee näin ollen tärkeäksi kehittää pidemmälle psykologista erittelyä kuin Murron & Österbergin empiiristä yleistystä, joka tunnetaan nimellä Kellerin laki.

Nils Holmberg

Kolme kysymystä asioiden luonteesta

Kun yrittää sosiaalipsykologisesta näkökulmasta tarkastella alkoholin käyttöä, alkoholia käyttävää ihmistä ja aiheesta tehtyä tutkimusta, seuraa yhtäällä julkaisuja ja ”tuloksia”, toisaalla hämmin-

kiä ja epäilyjä, yksinäisiä ajatuksia ja yksityisiä keskusteluja. Näitä tutkijat varovat julkistamasta — heitä varoitetaan siitä, etteivät he joutuisi taistelun tuulimyllyjä vastaan, hakkaamaan päätänsä seinään, saisi huonoa mainetta eivätkä antaisi vettä taantumuksellisten, pahantahtoisten ja ymmärtämättömien myllyihin.

Olemme kai tutkijoina vielä liian nuoria, kun kysymme: Onko tuollaisen opportunistin todella kuuluttava tutkijan rooliin? Onko lupa olla kriittinen vain ”älykkäästi”?

Meidänkin tutkimuksemme tullaan raportoitmaan opinnäytteinä ja julkaisuina siten, kuin tieteessä on tapana. Viisaiden varoituksista huolimatta halusimme kuitenkin esittää myös niitä kysymyksiä ja tuntemuksia, joita tutkimusten yhteydessä syntyi, olkoonkin että ”tieteellisen” esitysmuodon sisäistänyt lukija voi paikoin pitää niitä vain epämääräisinä huudahduksina ja että ne joka tapauksessa jäävät vastausta vaille.

MÄRKÄ VAI KUIVA IHMINEN?

Mietin, kuinka tieteellinen artikkeli on kirjoitettu. (Samalla olen sydämestäni päättänyt olla kirjoittamatta enää ainuttakaan *tieteellistä* riviä. Tieteellistä siinä mielessä kuin sen olen nopeasti oppinut, tunteetonta, *objektiivista* siten, että kirjoittaja, sanoja on aina piilossa, ei kuitenkaan niin että hän olisi sanojensa takana. Häntä yksinkertaisesti *ei ole*, hänellä ei ole vastuuta, hän on elävä ja kuitenkin kuollut osa instituutiota, sillä tiede on nyt oma maailmansa maailman sisällä. Miten käy, jos se ei astu tähän ihmisten maailmaan?)

Tätä kirjoittaessani Lännen Arska kertoo radiossa omaa tarinaansa, lukemattomien Arskojen tarinaa, jonka osaa jo ulkoa. Hämmästyttävintä on kertojan itsevarmuus, jopa omahyväisyys, jolla hän kertoo tarinaansa, raitistuneen juopon tarinaa. En muuten tiedä mitään niin omahyväistä kuin juuri nämä *pelastuneet* (sillä raitistuminen merkitsee mustavalkoisten käsitysten maailmassa pelastumista) *juopot*. Jos sanomme, että juopon elämän *hallitseva toiminta* on juominen, niin raitistuneen juopon elämää hallitsee *puhe* juomisesta, loputtomat ja väsyttävät jutut pelastumisesta, raittiina olemisesta. Itse persoonallisuus, Arska-ihminen, jonka kohtaa, johon törmää ja josta havainnoi sitä ja tätä, ei juomattomuudesta syvene, laajene, kehity. Juomattomana, raittiina Arskana hän tosin hivenen verran nousee ”paremmaksi kansalaiseksi”, mutta hänen persoonallisuutensa — mahdollisesti ja useisiin havaintoihin nojaten — jopa kaventuu: hänestä tulee yhtä ja samaa toistava, jankuttava, ikävyyttävä ihminen.

Mitä tekemistä kaikella edellä sanotulla on sitten alkoholitutkimuksen kanssa?

Alkoholitutkimus — siinä missä muukin yhteiskuntatieteellinen tutkimus — on mielestäni liian usein *ihmiskäsitykseltään* yksioikoinen, mekaaninen ja mustavalkoinen. Tässä tutkimuksessa ihminen välittyy lukijalleen liian usein tänä tai tuona, märkänä tai kuivana. Hän on staattinen, tutkimustuloksissa muuttumaton olento. Enkä tietenkään tarkoita sitä, etteikö tutkimus ottaisi huomioon ihmisen historiallisuutta, hänen liikettään *historiallisesti* ajassa ja paikassa. Tarkoitan sen sijaan tuloksia, jotka kertovat, että suomalainen ajaa datsunia ja juo kuin merkonomi tai että suomalaiset juovat niin ja niin monta prosenttia puhdasta alkoholia vuodessa ja että niin ja niin monta prosenttia kansalaisista juo niin ja niin monta prosenttia tästä kaikkien juojien kuluttamasta määrästä. *Kenen kannalta tämä tieto on oleellinen?* Tai mitä tämä tieto ylipäättänsä vielä kertoo datsunia ajavasta, merkonomin lailla juovasta ihmisestä? Saako tämä tieto — tämä joustamaton, liikkumaton tieto juovasta ihmisestä — aikaan muuta kuin uusia fraaseja? Onko tuota keskivertokansalaista olemassa muuten kuin tutkimustulosten fiktiona?

Koko asian, mustavalkoiset ja mekaaniset ihmiskäsitykset, voisi sivuuttaa hieman halveksivasti hymähtäen, ellei kysymys olisi myös vaikutuksesta, jonka tämä mustavalkoiseen ja mekaaniseen ihmiskäsitykseen nojaava tutkimus jättää ihmisten ajatuksiin. Fraasit kaventavat käsityksiä maailmasta, muista ihmisistä, naapureista. Jos alkoholia tutkitaan *irralisena osana* ihmisen elämisen kokonaisuutta — ja näin mielestäni tekevät jopa alkoholia kulttuurisesti tarkastelevat tutkijat —, saadaan auttamattoman vääristävää tutkimustulosta, ja on todellakin vastuutonta jakaa tätä tulosta kaikelle kansalle uusia fraaseja synnyttäen ja näin myös ajatusmaailmoja kaventaen.

Alkoholilla on taatusti merkityksensä ihmisen elämisen kokonaisuudessa. *Joskus* se on hallitseva toiminta, *joskus* sillä on vähemmän merkitystä, mutta koskaan se ei tässä elämisen kokonaisuudessa kuitenkaan nouse ikään kuin omaksi saarekkeeseen; pikemminkin se on ihmisen elämisen kokonaisuuteen niin lujasti kiinnittynyt, että on totisesti työ ja tuska irrottaa se tuosta kokonaisuudesta tutkimustarkoituksiin. Näin kuitenkin tehdään.

Itselleni kävi pro gradu -tutkielmaa kirjoittaessani niin hassusti, että alkoholi yksinkertaisesti *häipyi*, luiskahti tiukasta tutkimusotteesta ja upposi kaikkien muiden esille tulleiden, ihmisen elämisen kokonaisuuteen liittyvien seikkojen joukkoon. Sen sijaan esille nousivat kysymykset, jotka

nytkin vielä askarruttavat: Miten ihmeessä tutkimus — alkoholitutkimus — voisi tavoittaa tuon ”joskus tuollaisen ja joskus taas tällaisen ihmisen”? Mikä on se, mikä estää tutkijoita kertomasta kaikkea näkemäänsä, kokemaansa, tai mikä estää sen, että tutkija voisi *oppia* näkemään elämisen ristiriitaisen särmiäkkyyden?

Anna Kihlström

KÄYTTÄÄKÖ ALKOHOLI IHMISTÄ VAI IHMINEN ALKOHOLIA?

Kokeelliset tutkimukset alkoholin vaikutuksesta ihmisen käyttäytymiseen ja tunnetilaan eivät juuri-kaan oivalluksillaan säväytä. Tulokset kertovat oikeastaan vain sen, että alkoholi voi vaikuttaa niin tai näin tai olla kokonaan vaikuttamatta. Tulosten ristiriitaisuuksista huolimatta on sinnikkäästi pitäydytty siinä uskossa, että yhä uusia laboratoriokeiteita tekemällä ja yhä uusien seikkojen osuutta testaamalla on lopulta löydettävissä jonkinlainen alkoholin vaikutusta määräävä lainalaisuus. Näin tutkimusta toki voi jatkaa loputtomiin, mutta eri asia on, onko tällaisessa kokeiden tehtämissä mitään mieltä. Eikö sittenkin olisi hedelmällisempää pohtia, miksi tutkimuksessa on ajauduttu umpikujaan, onko koko käsityksessä alkoholin vaikutuksesta jotain perusteita myöten kestäväntöntä?

Varhaisimmissa tutkimuksissa alkoholin vaikutus nähtiin selkeän yksioikoisesti: alkoholi *farmakologisena aiheena* synnyttää suoraan ihmisessä tietyt käyttäytymisen ja tunnetilan muutokset. Ihminen oli alkoholin vaikutuksen pelkkä passiivinen kohde. Sillä, tutkittiinko ihmistä vai vaikkapa rottaa tai hiirtä, ei ollut mitään merkitystä, katsottiinhan samojen fysiologisten prosessien määräävän niin ihmisen kuin eläimenkin reagoinnin. Jos ylimalkaan uskottiin ihmisen selvänä ollessaan jollakin oleellisella tavalla eroavan eläimestä, niin vähäisenkin alkoholimäärän nähtiin automaattisesti hävittävän tuon eron. Ihminen oli alkoholin armoilla ja kykeni enintään toteamaan, mitä muutoksia alkoholi sai aikaan.

Koska kokeiden tulokset olivat varsin ristiriitaisia — joskus alkoholi vähensi jännitystä, joskus lisäsi sitä, joskus se teki aggressiiviseksi, joskus ei jne. —, alkoivat muutamat tutkijat epäillä, onko puhdas farmakologinen lähestymistapa itsestään selvä. Huomattiin, ettei alkoholi ole vain kemiallinen yhdiste vaan että sillä on erityinen, kiinteästi kulttuuriin sidottu asema. Niinpä aprikoitiin, että kulttuuriset odotukset alkoholin vaikutuksesta samoin kuin juomistilanteen luonnekin siivilöivät alkoholin fysiologista vaikutusta ja määräävät

käyttäytymisen ja tunnetilan tarkan suunnan. Ihminen ei ole pelkästään viinan armoilla, sillä kognitiiviset tekijät säätelevät ratkaisevasti hänen reaktioitaan: tietyssä tilanteessa tietyn kulttuurin jäsenenä ihminen ei alkoholia juotuaan voi muuta kuin käyttäytyä ja tuntea tietyllä tavalla.

Yleisiä säännönmukaisuuksia ei kuitenkaan ole löytynyt, vaan kognitiivisessakin lähestymistavassa on törmätty ristiriitaisuuksiin. Ihminen ei kerta kaikkiaan näytä alistuvan puhtaaseen S-R-malliin eikä edes sen sofistikoituihin versioihin. Hilpeä seura ei automaattisesti tee iloiseksi vaan saattaa yhtä hyvin entisestään korostaa vaikkapa masentuneisuutta ja alakuloisuutta. Eivät myöskään odotukset ja uskomukset alkoholin vaikutuksesta vääjäämättä kahlitse ihmistä juuri tiettyihin käyttäytymisen ja tunnetilan muutoksiin: ihminen kykenee yksinkertaisesti kieltäytymään mukautumasta odotuksiin ja sanomaan EI. Ettei vain olisi niin, että oletetun kaltaisia lainalaisuuksia ei olekaan löydettävissä? Jospa ihmistä todellakin olisi pidettävä — myös alkoholitutkimuksessa — jonain muuna kuin sokeana reaktioautomaattina?

Itsepintaisesti kuitenkin ylläpidetään näkemystä alkoholista farmakologisena aineena ja sen mukaista mekaanista käsitystä ihmisestä kulloistekin ärsykkeiden mukaan pomppivana sätkynukkena. Etenkin alkoholin turmiollista vaikutusta pidetään ilmiselvänä ja Alkonkin kampanjassa osoitetaan sormella, mitä viinan juonnista seuraa — alkoholi saa isän uhkaavasti heiluttelemaan remmiä pelokkaan lapsen edessä, ja lasta odottava nuori nainen joutuu surullisena katumaan viinan aiheuttamaa hairahdustaan. Viesti on selvä — jos ongelmia ilmenee, syy löytyy alkoholista ja *vain* alkoholista. Ongelmat voidaan niputtaa siististi yhteen alkoholiongelmaksiksi ja tutkimus suunnata yksinomaan alkoholin vaikutuksiin. Asiaan kuulumattomina voidaan sen sijaan jättää syrjään niin alkoholia juova ihminen ja hänen elämäntilanteensa kuin se todellisuus, jossa ihminen elämäänsä elää.

Oili-Helena Ylijoki

KUKA TARVITSEE ALKOHOLITUTKIMUSTA?

Alkoholi ja alkoholin käyttö ovat ilmiöitä, joita on lähestytty sekä biologisen, psykologisen että sosiologisen tutkimuksen kautta. Kysymys seuravassa on siitä, nouseeko vaatimus tutkia alkoholin käyttöä näiden tieteiden omista intresseistä vai onko kyse yhteiskunnallisesta tilaustyöstä. Jälkimmäisessä tapauksessa tutkimuksenteon moraaliset perusteet tulevat keskeiseksi ongelmaksi.

Miten arsenikki ihmiseen vaikuttaa?

Biologisten tekijöiden suhteen kysymys alkoholista on kahtalainen. Mitkä ovat alkoholin fysiologiset vaikutukset? Mikä osuus fysiologisilla tekijöillä on alkoholin käytön motiivien joukossa?

Jälkimmäisen kysymyksen osalta on helppo todeta, ettei vaatimus käyttää alkoholia mitenkään nouse yksilön orgaanisesta kehityksestä. Näin on jo siitä syystä, etteivät kaikki ihmiset käytä alkoholia. Myöskään alkoholi-allergikkoja ei ole olemassa. Jos on suhteellisen helppo ymmärtää siitepölyn siitepölyallergikossa aiheuttamat reaktiot (nenän tukkoisuus, silmien vuotaminen jne.) fysiologisesti määräytyneiksi, on vaikea käsittää, miten viinapullon ostaminen kaupasta, sen sisällön kaataminen lasiin ja lasin vieminen huulille voisi olla biologisesti ohjelmoitu reaktioketju. Tietysti ihmisten välillä on eroja siinä, mitä alkoholi heissä saa aikaan — alkoholin käyttöä tai käyttämättömyyttä nämä erot eivät selitä.

Kysymys alkoholin käytön fysiologisista vaikutuksista on epäilemättä mielekkäämpi: Mitä ihmisessä tapahtuu, kun hän juo viinaa? Jo nyt tiedetään, etteivät vaikutukset ole mitenkään terveelliset. Ongelmallista on se, miksi pitäisi vielä täsmällisemmin tietää, mitä tämä myrkyt ihmisestä saa aikaan. Yhtä hyvin voitaisiin ruveta — kylmän tieteellisesti — tutkimaan, miten arsenikki ihmiseen vaikuttaa.

Miksi ihminen laulaa?

Monenmoiset alkoholiteoriat ovat yrittäneet vastata kysymykseen alkoholin käytön psykologisesta funktiosta: lievittääkö alkoholi ahdistusta, laukaaseeko se stressiä, suojeleeko se ”minää”?

Koska ihmiset, joiden kohdalla näiden teorioiden ennustukset eivät käy toteen, ovat alkoholin väärinkäyttäjiä, on selvää, etteivät nämä teoriat suinkaan vastaa kysymykseen ”miksi ihmiset käyttävät alkoholia” vaan kysymykseen ”miksi ihmisten pitäisi käyttää alkoholia”. Tässä yhteiskunnassa *on oikein* käyttää alkoholia lievittämään ahdistusta, tekemään arjesta juhlan, tuottamaan voimakkaita tunne-elämyksiä (näihin tarkoituksiinhan alkoholia määräävät osin lääkärit ja psykiatritkin).

Mitään yhtä ja määrättyä funktiota alkoholilla ei yksilön psykologisessa kehityksessä ole. Toiminnan kehitysvaiheesta riippuen mikä tahansa tekijä voi saada yksilön juomaan, jolloin on yhtä järkevää jakaa erilaiset ärsyketekijät alkoholin käyttöä aiheuttaviin ja sitä aiheuttamattomiin, kuin ilmoittaa, että ”koska kyntäminen oli pellolle hyväksi ennen kylvämistä, sen täytyy olla sitä myös nyt,

kun vilja on oraalla” (L. Tolstoi).

Siksi kysymykseen alkoholin käytön motiivista täytyy vastata jokaisen yksilön ja jokaisen käyttötilanteen kohdalla erikseen. Tämä merkitsee sitä, että psykologisesti kysymys alkoholin käytön syistä on yhtä kiinnostava kuin kysymys laulamisen tai istumisen syistä.

Yhteiskunnallisten ongelmien psykologisoimisesta psykologisten ongelmien yhteiskunnallistamiseen

Alkoholin käyttö ei ole mielekäs biologinen tai psykologinen analyysiyksikkö. Tämä pätee niin myönteisen kuin kielteisenkin alkoholin käytön kohdalla. Tutkimukset alkoholin kulutuksen ja alkoholihaittojen kasvun yhtenevyydestä osoittavat, ettei alkoholin negatiivisia lieveilmiöitä voida palauttaa yhden ihmisryhmän, juoppojen, sekoiluihin. Alkoholistin kategoria on mätänemässä pysyvä samalla tavoin kuin rikollisen, hullun, hintin — tai salapoliisiromaaniin murhaajan kategoriat. Esimerkiksi kriminologisessa tutkimuksessa havainnot ns. piilorikollisuuden olemassaolosta ovat johtamassa toteamukseen, että ”rikollinen käyttäytyminen ei korreloi mihinkään yksilötason ominaisuuteen” (Hindelang & al. 1981, 14).

Samalla alkoholihaittojen poistamisessa kyse ei enää voi olla juoppojen mahdollisimman varhaisesta paljastamisesta ja ”hoitamisesta” terveeksi. Ongelma ei ole lääketieteellinen tai psykologinen vaan kansanterveystieteellinen ja *yhteiskunnallispoliittinen*.

Tätä ilmiön sosiaalista alkuperää ei muuta miksi-kään seuraava väite. Useinhan todetaan, etteivät sosiaaliset tekijät voi olla alkoholin käytön tai alkoholismien riittävä selitys, koska kaikista samoissa olosuhteissa elävistä ihmisistä ei tule alkoholin käyttäjiä tai alkoholisteja. Jos laiva kaatuu ja matkustajat joutuvat veden varaan, on typerää väittää, ettei laivan kaatuminen ollut hukkumisen syy. Tietysti jonkun hukkumisen välitön syy saattaa olla päähän osunut pölkky tai liian isot housut, mutta missään tapauksessa tilanne ei ole niin yksioikoinen, että hukkuneet olivat uimataidottomia veden ”väärinkäyttäjiä” ja että pinnalla pysyneet osasivat uida. Siihen, että X:stä tulee ns. alkoholisti ja Y:stä ei, vaikuttavat loputtoman monet tekijät *sattuma* mukaan lukien. Psykologian pinnalla pysyminen näitä yhteiskunnallisia ongelmia ratkaistaessa on siksi osin seurausta siitä, ettei psykologisessa teorianmuodostuksessa ole kyetty antamaan mitään sijaa sattumalle. Koska sattuma on ratkaisevasti esillä kaikkien kehittyneempien tieteiden teoriassa, on psykologia tässä suhteessa lähempänä käsistä tai tähdistä ennustamista kuin

fysiikkaa tai biologiaa — ja kykenee siksi hillumaan "asiantuntijana" alueella kuin alueella.

Tulisiko psykologisen tutkimuksen sitten unohtaa alkoholi? Ajatus, jonka mukaan psykologisen tutkimuksen tulisi keskittyä näiden yhteiskunnallisten ongelmien psykologisten komponenttien tutkimisen sijasta subjektiivisen kehityksen sisäisten ilmiöiden tutkimiseen (esimerkiksi muistin, ajattelun, havaitsemisen), saattaa tuntua rajulta tilanteessa, jossa psykologia on jo sotkeutunut monenmoisten yhteiskunnallisten ilmiöiden pohdiskeluun alkoholismista ja rikollisuudesta asuinympäristön suunnitteluun ja liikenteeseen. Samalla voidaan kysyä, kuinka järkevää on ruveta tutkimaan muistia tai ajattelua tilanteessa, jossa maailma saattaa tuhoutua millä hetkellä hyvänsä.

Periaatteessa sama syytös voidaan kohdistaa fysiologiseen, kemialliseen tai fysikaaliseen tutkimukseen: Mitä järkeä tällaista tutkimusta on jatkaa nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa? Eikö näidenkin tutkijoiden pitäisi ryhtyä yhteiskuntatieteilijöiksi?

Toisaalta ei ole suinkaan sanottua, että psykologinen tutkimus vie yhteiskunnallista kehitystä eteenpäin keskittymällä niihin kysymyksiin, jotka vallitsevat konkreettiset yhteiskunnalliset olosuhteet nostavat esille. Huolestumalla (tietysti oikeutetusti) sodasta voidaan toki alkaa tuottaa tietoa siitä, miten lapset suhtautuvat sotaan. Mutta mikä on tällaisen tutkimuksen merkitys? Parhaimmassa

tapauksessa todetaan se täysin triviaali asia, että sota on paha ilmiö eikä saa aikaan mitään muuta kuin painajaisia ja ahdistusta. Pahimmassa tapauksessa joudutaan toteamaan, ettei vaikutus olekaan niin paha: lapset leikkivät raunioilla sotaa, nauravat ja laulavat joskus. Näin yritys osoittaa psykologisella tasolla sodan poistamisen välttämättömyys on vain kääntynyt pääläelleen: kyllähän ne lapset siihen näyttävät sopeutuvan. Vastavasti tutkimus esimerkiksi työttömyyden psykologisista vaikutuksista ei johda mihinkään muuhun kuin ongelman vesittymiseen: Työttömät eivät olekaan niin ahdistuneita, kuin on luultu, eivät juokaan enemmän alkoholia kuin muut.

Psykologisella tasolla ihmiset sopeutuvat keskitysleireihin, sotiin, työttömyyteen, kidutukseen, alkoholihaittoihin ja vaikka mihin, koska eivät voi muuta kuin sopeutua. Siksi tämän tason tutkimuksesta ei ole mitään hyötyä pyrittäessä näiden yhteiskunnallisten ongelmien poistamiseen. Miksi sitten alkoholi- tai työttömyystutkimusta tehdään?

Kirjallisuus

- Hindelang, M. & Hirschi, T. & Weis, J.: Measuring delinquency. Sage Publications. London 1981
Tolstoi, L.: Omantunnon kujanjuoksu. WSOY. Juva 1981.

Klaus Weckroth